

Kohtuasi C-460/23 [Kinshasa] ⁱ**Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1****Saabumise kuupäev:**

21. juuli 2023

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Tribunale di Bologna (Bologna esimese astme kohus, Itaalia)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

17. juuli 2023

Süüdistatav:

OB

Põhikohtuasja ese

Kriminaalmenetlus Kongo päritolu OB suhtes, keda süüdistatakse tegevuses, mille eesmärk oli võimaldada kahel alaealisel, samuti välismaalasel, ebaseaduslikult siseneda Itaalia territooriumile, ning teda ennast ja kahte alaealist puudutavate võltsitud isikut tõendavate dokumentide valdamises.

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

Eelotsusetaotluse esitanud kohus tõstatab ELTL artikli 267 alusel küsimuse, kas Euroopa Liidu põhiõiguste hartaga (edaspidi „harta“) on kooskõlas ebaseaduslikule sisserändele kaasaaitamist käsitlevad ELi õigusnormid ja asjaomased Itaalia rakendussätted, milles ei ole seoses välismaalase ebaseaduslikule piiriületamisele kaasaaitamise süüteoga ette nähtud, et humanitaarabi andmise eesmärki võiks pidada õigustavaks asjaoluks, mis välistab karistatavuse.

ⁱ Käesoleva kohtuasja nimetus on välja mõeldud. See ei vasta ühegi menetluspoole tegelikule nimele.

Eelotsuse küsimused

1) Kas põhiõiguste hartaga ja eelkõige selle artikli 52 lõikes 1 sätestatud proportsionaalsuse põhimõttega, tõlgendatuna koostoimes artiklites 6 ja 17 sätestatud õigusega isikuvabadusele ja õigusega omandile ning artiklites 2 ja 3 sätestatud õigusega elule ja kehalisele puutumatusel, artiklis 18 sätestatud varjupaigaõigusega ja artiklis 7 sätestatud õigusega perekonnaelu austamisele, on vastuolus direktiivi 2002/90/EÜ ja raamotsuse 2002/946/JSK sätted (mis on Itaalia õigusesse üle võetud sisserännet ja välismaalaste staatust reguleerivate sätete konsolideeritud redaktsiooni artiklis 12 sätestatud õigusnormidega) selles osas, milles pannakse liikmesriikidele kohustus näha ette kriminaalõiguslikku laadi karistused igäihe suhtes, kes tahtlikult aitab kaasa või osaleb tegudes, mille eesmärk on aidata kaasa välismaalaste ebaseaduslikule sisenemisele liidu territooriumile, isegi kui see tegevus toimub mittetulunduslikel eesmärkidel, nägemata sealjuures liikmesriikidele ette kohustust jätta kriminaliseerimata niisugused ebaseaduslikule piiriületamisele kaasaitavad tegevused, mille eesmärk on anda välismaalasele humanitaarabi?

2) Kas põhiõiguste hartaga ja eelkõige selle artikli 52 lõikes 1 sätestatud proportsionaalsuse põhimõttega, tõlgendatuna koostoimes artiklites 6 ja 17 sätestatud õigusega isikuvabadusele ja õigusega varale ning artiklites 2 ja 3 sätestatud õigusega elule ja kehalisele puutumatusel, artiklis 18 ette nähtud varjupaigaõigusega ja artiklis 7 sätestatud perekonnaelu austamisega, on vastuolus sisserännet ja välismaalaste staatust reguleerivate sätete konsolideeritud redaktsiooni artiklis 12 ette nähtud süüteo koosseisu käsitlevad sätted osas, milles nähakse ette karistus selle isiku tegevuse eest, kes sooritab tegusid, mille eesmärk on võimaldada välismaalasel ebaseaduslikult riigi territooriumile siseneda, isegi kui kõnealune tegevus on toime pandud mittetulunduslikul eesmärgil, jätmata seejuures kriminaliseerimata niisugused ebaseaduslikule piiriületamisele kaasaitavad tegevused, mille eesmärk on anda välismaalasele humanitaarabi?

Viidatud liidu õiguse sätted

Nõukogu 28. novembri 2002. aasta direktiiv 2002/90/EÜ, millega määratletakse kaasaitamine ebaseaduslikule piiriületamisele, läbisõidule ja elamisele; eelkõige selle artikkel 1

Nõukogu 28. novembri 2002. aasta raamotsus 2002/946/JSK, millega tugevdatakse karistusõiguslikku raamistikku, et tõkestada ebaseaduslikule piiriületamisele, läbisõidule ja elamisele kaasaitamist; eelkõige selle artikli 1 lõige 1 ja artikkel 6

Euroopa Liidu põhiõiguste harta; eelkõige selle artikli 52 lõige 1

Viidatud riigisisese õiguse sätted

25. juuli 1998. aasta seadusandlik dekreet nr 286 – sisserännet ja välismaalaste staatust reguleerivate sätete konsolideeritud redaktsioon (decreto legislativo 25 luglio 1998, n. 286, Testo unico delle disposizioni concernenti la disciplina dell'immigrazione e norme sulla condizione dello straniero) (edaspidi „seadusandlik dekreet nr 286“); eelkõige selle artikkel 12

1. *Välja arvatud juhtudel, kui tegu on kvalifitseeritav raskema süüteoona, karistatakse isikut, kes käesoleva konsolideeritud redaktsiooni sätteid rikkudes edendab, juhib, korraldab, rahastab või teostab välismaalaste vedu Itaaliasse või teeb muid toiminguid, et võimaldada neil ebaseaduslikult siseneda Itaalia või mõne teise riigi territooriumile, mille kodanikud nad ei ole või mille alalise elaniku dokumenti neil ei ole, kahe- kuni kuueaastase vangistusega ja trahviga 15 000 eurot iga isiku kohta.*
2. *Ilma et see piiraks karistusseadustiku artikli 54 kohaldamist, ei käsitata kuriteona riigi territooriumil viibivatele abivajavatele välismaalastele Itaalias antavat hädaabi ja humanitaarabi.*

(...)[järgnevad lõigud sarnaste, kuid raskemate süüteo koosseisude kohta, mille eest on ette nähtud karmimad karistused]

Asjaolude ja põhikohtuasja lühiülevaade

- 1 Kongo päritolu OB saabus 27. augustil 2019 Bologna õhupiirile Casablancast väljunud lennuga, esitas võltsitud Senegali passi ja temaga koos reisidid 8- ja 13-aastane tüdruk, kelle nimel esitas ta kaks võltsitud passi. OB sooritas seega tegusid, mille eesmärk oli võimaldada kahel lapsel ebaseaduslikult siseneda Itaalia territooriumile, ning talle esitati süüdistus „välismaalase ebaseaduslikule piirituletamisele kaasaitamises“ seadusandliku dekreeedi nr 286 artikli 12 lõike 1 tähenduses.
- 2 OB vahistati 28. augustil 2019 ja kaks tüdrukut anti Tribunale per i minorenni (alaealiste asjade kohus, Itaalia) otsuse alusel üle asjakohasele vastuvõtuasutusele.
- 3 29. augustil 2019 kuulati OB ära Giudice per le Indagini Preliminari del Tribunale di Bologna (Bologna esimese astme kohtu eeluurimiskohtunik) poolt, kellele ta väitis, et põgenes Kongo Demokraatlikust Vabariigist, et pääseda tema ja ta perekonna suhtes tema elukaaslase poolt tehtud tapmisähvardustest, mis järgnesid nende suhte lõpetamisele. Lisaks märkis, et temaga reisivad alaealised on tema tütar ja õetütar (tema surnud õe tütar, kes on tema hoolduse all), ning et ta võttis nad endaga kaasa, kuna kartis nende kehalise puutumatus pärast. Kohus kinnitas OB vahistamise, kuid ei määranud vangistust.
- 4 Süüdistatav esitas 9. oktoobril 2019 rahvusvahelise kaitse taotluse. Asjaomane menetlus ei ole veel lõpule viidud.

- 5 Seejärel tuvastas Tribunale per i minorenni (alaealiste asjade kohus), et üks kahest lapsest on tõepoolest süüdistatava tütar ja et teine laps suure tõenäosusega tõepoolest tema õetütar.
- 6 29. mail 2023 eelotsusetaotluse esitanud kohtus toimunud kohtuistungil tegi süüdistatava kaitsja ettepaneku esitada Euroopa Kohtule eelotsusetaotlus; eelotsusetaotluse esitanud kohus rahuldab selle taotluse ja peatas riigisisese menetluse.

Eelotsusetaotluse põhjenduse kokkuvõte

- 7 Eelotsusetaotluse esitanud kohus peab otsustama süüdistatava kriminaalvastutuse üle.
- 8 Ta selgitab kõigepealt, et seadusandliku dekreeedi nr 286 artikli 12 lõikes 1 ette nähtud välismaalase ebaseaduslikule piiriületamisele kaasaaitamine on olemuselt ohudelikult selles mõttes, et Itaalia seadusandja soovib õigushüve kahjustamise ennetavaks ärahoidmiseks karistada selle tegevuse eest juba ainuüksi põhjusel, et teod on tehtud eesmärgiga võimaldada kolmandate riikide kodanikel ebaseaduslikult piiri ületada, olenemata nende tegude motiividest. Lisaks ei ole ette nähtud vajadust konkreetse kavatsuse järele saada süüteost kasu (konkreetset kasu saamise eesmärki peetakse üksnes raskendavaks asjaoluks).
- 9 Sellise juhtumi teine aspekt seisneb selle vabas vormis, mis tähendab, et teo toimepanija võib süüte mis tahes viisil ja mis tahes vahenditega toime panna. Tegevus võib seega avalduda väga erinevates vormides.
- 10 Ainus õigustav asjaolu on ette nähtud seadusandliku dekreeedi nr 286 artikli 12 lõikes 2, kuid see ei ole käesolevas asjas kohaldatav, kuna see eeldab, et hädaabi ja humanitaarabi antakse Itaalia territooriumil juba viibivale välismaalasele (riigis elamisele kaasaaitamise või Itaaliast teistesse liikmesriikidesse lahkumisele kaasaaitamise juhtumid).
- 11 Sellest tuleneb, et kriminaalkaristus puudutab ka neid, kes on aidanud kaasa välismaalase ebaseaduslikule piiriületamisele humanitaarabi saamise eesmärgil ja isegi siis, kui välismaalane vajab abi.
- 12 Sellest tulenevalt leiab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et Itaalia õigusnormid on kooskõlas Euroopa Liidu õigusraamistikuga, mis on sätestatud direktiivis 2002/90/EÜ ja raamotsuses 2002/946/JSK (edaspidi „ELi õigusraamistik“), kuna selle õigusraamistiku kohaselt ei ole piiriületamisele kaasaaitamise puhul esiteks ette nähtud tulu saamise eesmärki ja teiseks puuduvad täpsed nõuded tuvastamiseks ebaseaduslikku tegevust, mis võib avalduda erinevates vormides.
- 13 Mis puudutab karistuse kohaldamata jätmise alust, siis direktiivi 2002/90/EÜ artikli 1 lõikes 2 on liikmesriikidele ette nähtud lihtsalt võimalus, mitte kohustus

mitte määrata karistusi juhul, kui ebaseaduslikule piiriületamisele kaasaitamise eesmärk on humanitaarabi andmine.

- 14 Nähes ette kriminaalvastutuse kõnealuse tegevuse eest, on nii ELi õigusraamistiku kui ka asjaomaste riigisiseste õigusnormide eesmärk võidelda ebaseaduslike rändajate üle piiri toimetamise ja nende ärakasutamise tõkestamiseks, sealhulgas kuritegelike organisatsioonide poolt, kes ei kõhkle rändajate elu ohtu seadmast. Sellele lisandub eesmärk tagada, et rändevood toimuksid nõuetekohaselt ja kontrollitult.
- 15 Eelotsusetaotluse esitanud kohus viitab siiski võimalikule vastuolule harta artikli 52 lõike 1 kriteeriumidega vajalikkuse ja proportsionaalsuse seisukohast ehk asjaomaste huvide mõistliku kaalumise seisukohast.
- 16 Kohus tõstatab küsimuse, kas on mõistlik jätta karistuse kohaldamata jätmise alus arvesse võtmata nende juhtumite puhul, kus välismaalasele ebaseaduslikule piiriületamisele kaasaitamine toimub humanitaarabi andmise eesmärgil, st selleks, et hõlbustada huvitatud isikul kasutada niisuguseid põhiõigusi nagu harta artiklitega 2 ja 3 kaitstud õigus elule ja kehalisele puutumatusel, harta artikliga 18 kaitstud varjupaigaõigus ja harta artikliga 7 kaitstud õigus perekonnaelu austamisele.
- 17 Kohus leiab, et nende põhiõiguste kaitset tuleb arvesse võtta ühise sisserändepoliitika aluseks olevas tasakaalustamises; ta märgib aga, et nii liidu õigusraamistikus kui ka Itaalia õigusnormides on ebaproportsionaalselt suur osakaal rändevoojude kontrollimisest tulenevate huvide kaitsmisel, mis toob ühtlasi kaasa põhiõiguste ebavajaliku ohverduse.
- 18 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et Euroopa seadusandja ise, nähes direktiivi 2002/90/EÜ artikli 1 lõikes 2 ette liikmesriikide võimaluse kehtestada humanitaarabi õigustus, kinnitab, et selle karistuse kohaldatama jätmise aluse kehtestamine ei takista rändevoojude kontrolli eesmärkide saavutamist. Lisaks märgib kõnealune kohus, et mõnes liikmesriigis (nt Soome, Belgia ja Hispaania) on humanitaarset eesmärki juba mitmel viisil tunnustatud karistuse kohaldamata jätmise alusena.
- 19 Eelotsusetaotluse esitanud kohus rõhutab, et kuigi rändevoojude kontrollimise eesmärk on oluline ja õiguspärane, saavutab ELi õigusraamistik (nagu ka sellega kooskõlas olevad Itaalia õigusnormid) seda siiski ebamõistlikul viisil, sest see ei võimalda välistada karistatavust (humanitaarabi andmise eesmärgil ebaseaduslikule piiriületamisele kaasaitamisega seotud) tegevuse eest, mille tegelik eesmärk on kaitsta tunnustatud põhiõigusi.
- 20 Sellest tulenevalt näib Euroopa seadusandja vastu võetud õigusraamistik olevat vastuolus mõistlikkuse kriteeriumidega, kuna see võimaldab ohverdada tunnustatud põhiõigusi juhtudel, kus selline ohverdamine ei ole vajalik seadusandja enda kavandatud eesmärkide saavutamiseks.

- 21 Eelotsusetaotluse esitanud kohus kordab, et käesolevas asjas kohaldatava seadusandliku dekreeedi nr 286 artikli 12 lõikes 1 nimetatud süütegu näib olevat kooskõlas ELi õigusraamistikuga, kuid kahtleb eespool esitatud põhjustel selle kooskõlas hartas sätestatud kehtivate põhimõtetega.
- 22 Ühest küljest on kindel, et objektiivselt vastab süüdistatava käitumine seadusandliku dekreeedi nr 286 artikli 12 lõikes 1 ette nähtud süüteona karistatavale tegevusele.
- 23 Teiselt poolt võib aga eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates pidada sama tegevust humanitaarabi andmiseks ja seda mitmes aspektis: mõlema lapse õigus elule, mis on päritoluriigis ohustatud; mõlema lapse varjupaigaõigus seoses esitatud rahvusvahelise kaitse taotlusega süüdistatava poolt (kellel on ühe lapse suhtes vanemlik vastutus ning kelle hoolduse all on teine laps); õigus perekonnaelule, võttes arvesse vanemlikke ja sugulussidemeid kahe alaealise vahel, kellel aidati riigi territooriumile siseneda, ja süüdistatava enda (kes on vastavalt ema ja tädi) vahel.
- 24 Siiski, isegi kui humanitaarabi eesmärk oleks riigisisese menetluse raames tuvastatud, peaks eelotsusetaotluse esitanud kohus Itaalia õigusnormide alusel süüdistatava siiski süüdi mõistma põhjusel, et seadusandliku dekreeedi nr 286 artikli 12 eeskirjad ei näe ette vastavat karistuse kohaldamata jätmise alust.
- 25 Eelotsusetaotluse esitanud kohus täpsustab lõpetuseks, et süüdistatava suhtes ei kohaldata praegu vabadust piiravaid meetmeid, kuid ta palub siiski, et kohtuasja suhtes kohaldataks Euroopa Kohtu kodukorra artiklis 105 ette nähtud kiirendatud menetlust, kuna on tõstatatud tõlgendamise ja kehtivusega seotud küsimusi, millel võivad olla otsesed tagajärjed pooleliolevatele kriminaalmenetlustele, seoses sarnaste kohtuasjadega nii Itaalia kui ka teiste liikmesriikide õiguses, kus kostjate suhtes võidakse kohaldada isikuvabadust piiravaid meetmeid.